

De segur que el mític bust de l'emperador Tiberi que s'exposa al British Museum ha deixat anar un somriure còmplice. L'ocasió s'ho val: 1970 anys després de morir, la justícia ha actuat amb els paràmetres que ell propugnava, i ho ha fet, a més, amb relació a un recinte aixecat sota el seu govern a Sagunt, a l'antiga Saguntum.

Tiberi, que va regir l'imperi romà entre els anys 14 i 37, va augmentar notablement les competències del Senat, i en aquest període la cambra va legislar sobre matèries fins aleshores no regulades. El Senat, per exemple, va establir sancions a tot aquell qui causara danys als edificis públics.

Al llarg del segle, i malgrat els afanys conservadors de Tiberi, el teatre saguntí ha sofert els canvis propis d'una obra tan antiga. El projecte més revolucionari data del 1993. Els autors, l'arquitecte valencià Manuel Portaceli i el seu col·lega italià Giorgio Grassi. De tan innovador com era el remodelatge, el Tribunal Superior de Justícia del País Valencià va obligar a aturar-lo —de fet, el recinte no ha tingut mai l'alta de llum—, si bé ja era en una fase molt avançada.

Actor principal de tot aquest serial és l'advocat Juan Marco Molines, que va militar a la UCD, va ser diputat autonòmic per Unió Liberal —dins la Coalició Popular— entre el 1983 i el 1987 i que, més tard, entre el 1995 i el 1999, va retornar a l'hemicicle valencià amb el PP.

Any nou, teatre vell

El 2008 s'estrena amb una històrica sentència del Tribunal Suprem que, amb el dit polze cap avall, obliga la Generalitat Valenciana a enderrocar la reforma del teatre romà de Sagunt duta a terme pels arquitectes Manuel Portaceli i Giorgio Grassi entre el 1990 i el 1993. L'impulsor de la reversió, un arquitecte, un arqueòleg i una veïna aporten els seus parers sobre la decisió.

Marco Molines, que s'intitula "liberal", que té per "referents" Joaquín Satrústegui i Joaquín Garrigues i que evoca les seues "corredisses davant els grisos" i quan aquests van posar-lo contra la paret per haver participat en una vaga universitària en temps de dictadura, va iniciar un procés judicial basat en l'acció popular que ha menat a la situació present. Si un dia el TSJ va dictar el fre a les obres, ara el Tribunal Suprem acaba de decidir que cal restituir el teatre romà a l'estat anterior. Una sentència que Juan Marco va rebre a casa, via fax, dimarts passat, i que no té possibilitat de recurs. En un màxim de 18 mesos, explicita l'escrit,

haurà d'haver conclòs el desmuntatge de la restauració.

Sens dubte, una gerra d'aigua freda per a Grassi i Portaceli. Més encara quan aquest últim sempre ha insistit que sota el marbre i la pedra blanca hi ha unes "ruïnes falses". Diversos historiadors abonen la tesi i asseguren que durant l'era musulmana molts saguntins van prendre materials d'aquest conjunt arquitectònic a fi d'aixecar les seues cases. També van fer malbé l'estructura les guerres napoleòniques o la intervenció del Ministeri d'Instrucció Pública el 1930. Estudis arqueològics xifren en un 20%, les restes autènticament romanes

Situació del teatre romà de Sagunt abans i després de la intervenció feta entre el 1990 i el 1993 pels arquitectes Giorgio Grassi i Manuel Portaceli.

que conservava el teatre quan als 90 se n'empreguà la rehabilitació.

Siga com siga, l'advocat Marco Molines va acollir-se a l'article 39 de la llei de patrimoni històric espanyol, que en parlar de les actuacions sobre els béns d'interès històric apunta que "aniran encaminades a la conservació, consolidació i rehabilitació, i evitaran els intents de reconstrucció, tret que s'utilitzen parts originals [dels béns] i pugua provar-se la seua autenticitat". La literalitat de la norma ha estat una llosa que sempre ha planat sobre el teatre de Sagunt —de propietat estatal, però de gestió autonòmica— i que el 2008, finalment, ha provocat un important forat a la Generalitat Valenciana.

Bumerang amb forma de pedra.

En efecte, el govern valencià no ha rebut la sentència amb gaire alegria, i això que havia estat el PP que havia fet mans i mànigues per evitar la reforma de Grassi i Portaceli.

Les obres, que van comportar una despesa de 600 milions de pessetes, començaren al maig del 1990, un any abans dels últims comicis valencians que guanyà el socialista Joan Lerma. Entre les eines de desgast, la polèmica restauració del recinte saguntí era una peça clau: bona part dels veïns de la vila s'hi mostren contraris, i al mateix PSPV-PSOE no hi mancaven veus crítiques... fins i tot Lerma, al juny del 1992, va arribar

a dir que "a mi, m'agrada que les ruïnes continuen sent ruïnes".

La campanya d'enderroc del projecte de rehabilitació va tenir la inestimable ajuda del diari *Las Provincias*, en aquell moment dirigit per una Maria Consuelo Reyna que considerava que la intervenció a l'"ex-teatre romà" (sic) era "com posar un vestit de cuir a la Mona Lisa". De l'altre costat, qui durant l'execució de les obres era director general del Patrimoni Històric-Artístic de la Generalitat Valenciana, Tomàs Llorens, va posar al mateix nivell els contraris a la reforma i "aquells que es manifestaven a Viena a principi de segle i que van donar origen al Partit Nacionalsocialista". Arquitectes com ara Santiago Calatrava, Oriol Bohigas, Andreu Alfaro, Rafael Moneo, Alberto Ustarroz, Gae Aulenti o Alan Colquhoun, entre molts més, van fer costat Grassi i Portaceli... El foc s'atiava cada vegada més, i la parilització de les obres ordenada pel TSJ va passar la patata calenta a l'alt tribunal, que —coses de la justícia— no ha resolt de manera definitiva fins ara.

Massa tard per a alegrar al PP. Ara aquest partit ocupa el Consell, i les pobres arquitectes públiques hauran de destinar uns 6 milions d'euros per a retornar el teatre a l'estat del 1990, amb l'agreujant que el desmuntatge segurament ferirà l'estructura avui coberta i farà més incòmode l'ús del recinte. El silenci institucional de les 24 hores posteriors a la publicació de la sentència demostra la fredor amb què la Generalitat ha rebut la notícia. Fins l'endemà passat, el vice-president Vicent Rambla no decidí d'encetar converses amb la Conselleria de Cultura i l'Ajuntament de Sagunt, a fi de traçar una estratègia conjunta.

L'únic que ha mostrat satisfacció absoluta ha estat l'alcalde de la capital del Camp de Morvedre —també popular—, Alfredo Castelló, que governa en minoria. El consistori saguntí —controlat les passades legislatures pels socialistes— ha ajornat al màxim aquesta decisió del Suprem, amb tots els recursos possibles.

Victòria, després de 17 anys. A tocar de l'Albereda i dels jardins de Monfort viu José Marco Molines i, des

del sofà de sa casa, mostrava dijous de la setmana passada una immensa satisfacció pel desenllaç del conflicte. "Sort que ja ha eixit la sentència!", diu que va exclamar en veure el fax. La resolució arriba després de 17 anys de litigi, quan la seua salut ja se'n ressent, però malgrat tot sent que s'ha fet justícia, que no hi ha marxa enrere. O que és obligatori fer marxa enrere, vaja: cal retornar el teatre romà a la fesomia del 1990. "No sé com quedarà el teatre una vegada desmunten la part nova —diu—; no sóc un expert en arqueologia, però tinc clar que, quede com quede, quedarà millor que no està ara."

I si una anàlisi tècnica conclou que, ras i curt, és pitjor el remei que no la malaltia, que no val la pena mirar de desfer l'estructura actual? En paraules de Marco Molines, "abans de la sentència, podria haver-se negociat, però ara, amb una sentència ferma, no hi ha cap més eixida. Tot i això, i encara que no entenc en aquestes coses, jo crec que les obres de desmuntatge no feriran el teatre".

Sobre el silenci del govern valencià l'endemà de la sentència, Marco Molines reconeix "no entendre-ho". "Potser —afegeix— és que encara no han rebut físicament la notificació oficial o que no han tingut temps de llegir tota la sentència, que és llarga." En qualsevol cas, no descarta que la decisió del Tribunal Suprem no haja caigut gaire bé a l'executiu de Francesc Camps: "Hi deu haver de tot; a segons qui li deu haver agradat i a segons qui, no... Pense que el president deu estar content, però no gens alguns membres del govern. En aquest afer, és difícil d'arribar a un consens. És com una selecció de futbol, que cadascú porta un entrenador a dins". Siga com siga, "li agrada o no, és impossible que la Generalitat no actue, ho ha de fer! Cometeria un delictes, si no complira la sentència... La Generalitat de segur que enfarà cas, n'ha de fer cas!"

L'advocat tampoc no troba que la reversió de les obres implique una pèrdua de comoditat als assistents al teatre: "és una qüestió purament escenogràfica, i hauran de ser els experts en escenografia que facen valer els seus criteris", rebla. A parer seu, les tasques de demolició de la reforma han de seguir els cànons de "la representació d'una obra, en la qual cadascú té una responsabilitat ben definida".

D'esquerra a dreta, l'arqueòleg Josep Guitart, la presidenta del Col·lectiu pel Patrimoni Saguntí –Cocha Cardo– i l'advocat que durant tots aquests anys ha encapçalat el moviment contrari a la reforma, Juan Marco Molines. El neguit dels dos primers contrasta amb l'alegria d'aquest.

Mirant enrere i recordant les acusacions de “nazi” que van rebre els crítics amb l'actuació dels anys 90, com també la posició favorable a la intervenció dels arquitectes espanyols en conjunt, Marco Molines respecta “totes les opinions, fins i tot les més autoritzades”, però alhora afirma que, “amb la sentència a la mà, es demostra que no tenien cap raó i que ja no és hora de discutir ni de consensuar res”.

Sobre la pressió i la influència social que va exercir *Las Provincias*, Marco Molines explica que “el suport dels mitjans de comunicació, en aquesta qüestió i en més, és molt important. Pel que fa al suport que cap a aquesta causa va mostrar *Las Provincias*, em sembla molt bé. Reconec que va ser molt important, però no diria que determinant”.

Derrota dels arquitectes. Un ànim completament oposat exhibeix Emilio Giménez, l'arquitecte –juntament amb Carles Salvadores– de l'Institut Valencià d'Art Modern (IVAM). En absència d'una posició pública de Grassi i Portaceli, l'opinió de Giménez resumeix prou bé el parer dels professionals del sector sobre el cas de Sagunt: “És indignant, no em puc creure que enderroquen una obra com aquesta, no té cap sentit.” Giménez era optimista, “pensava que el cas acabaria sobresegut, i em sembla vergonyós que no haja estat així, sobretot perquè la restauració és molt ben feta”.

L'arquitecte veu clar que “ara la gent que vaja al teatre estarà força més incòmoda; només cal veure les pedres punxegudes que hi ha”. La defensa numantina de l'estat anterior del recinte enerva Giménez, que considera “reaccionari, propi d'una literatura gòtica i desficaci-

Emilio Giménez: “La defensa numantina de l'estat anterior del teatre és reaccionària”

ada pensar que els monuments no han de tocar-se, per molts anys que passen”. “És que no conec cap precedent arreu del món”, diu, i tot seguit es posa a la pell dels dos autors de la reforma i parla de “frustració, perquè és com perdre un fill”. A més, creu que la reversió de les obres deixarà el teatre “molt pitjor de com estava el 1990”.

Què diuen els arqueòlegs? Josep Guitart, catedràtic d'arqueologia de la Universitat Autònoma de Barcelona i membre de l'Institut d'Estudis Catalans, ha estudiat profusament l'origen de les ciutats romanes de Catalunya i el País Valencià i, per tant, ofereix un punt de vista interessant. Segons ell, el cas de Sagunt “no està ben plantejat, perquè el teatre, abans de ser restaurant, no estava com a l'època romana. El Suprem pot decidir de desmuntar les obres, però ha de decidir també què fer-hi ara. Deixar-lo

Josep Guitart: “Deixar el teatre com abans, pelat, és deixar-lo degradar”

com abans, pelat, és deixar-lo degradar. Cal que un equip d'arquitectes i d'arqueòlegs propose una alternativa... Si no es fa respectuosament, les pedres patiran moltíssim, fins i tot poden desaparèixer les restes romanes que hi ha”.

Per a Guitart, “la intervenció que s'hi va fer als 90 potser va ser excessiva, però això no obsta per a dir que qualsevol ruïna necessita conservació, posar-la en valor”. En aquest sentit, assenyala la “modèlica” intervenció a la capçalera del circ romà de Tarragona: “Hauria estat una insensatesa no haver-hi fet res; s'hauria degradat al màxim.”

I els veïns? Fa quinze anys, l'opinió majoritària era “antitintervencionista”, però ara molts s'havien acostumat a la fesomia actual. La presidenta del Col·lectiu pel Patrimoni Saguntí –plataforma que va nàixer “per posar en valor el nostre entorn i la nostra autoestima”– és Concha Cardo, i contesta explícitament: “Nosaltres lamentem moltíssim la sentència, sobretot tenint en compte que la Generalitat fa 17 anys que no inverteix un euro al nucli antic de Sagunt; tot aquest temps hem viscut en la desídia més absoluta.” “Dubtem –continua– que la Generalitat faci una reversió digna, i a més els camions pujaran i baixaran pel camí del Castell... Si durant la intervenció de Grassi i Portaceli ja es va extraure formigó del teatre, com quedarà ara?”

En 18 mesos sabrem com queda el recinte. Potser aleshores, en veure l'estat de l'obra aixecada sota el seu mandat, el somriure de Tiberi muda en tristor. Com aquelles cares que gràficament representen l'art del teatre.

Víctor Maceda